

“เรื่อง: พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย” *

BUDDHISM AND THAI CULTURE

พระครูญาณปรีชา¹, สมเดช นามเกต², และ บุญส่ง สิ้นธูนอก³

Phra khru yanpreecha¹, Somdet Namket ², and Boonsong Sinthunok³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย

¹⁻³ Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: yanpreecha@gmail.com

แปลจากหนังสือ: พระพุทธศาสนากับ

ผู้เขียน: ดร.ยุทธนา พุนเกิดมะเรียง

ผู้แปล: ดร.ยุทธนา พุนเกิดมะเรียง

สำนักพิมพ์: หจก. มิตรภาพการพิมพ์

ปีที่พิมพ์: 2561

จำนวนหน้า: 498

ISBN : 978-616-468-402-7

บทนำ

หนังสือเรื่อง พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย เขียนโดย ดร.ยุทธนา พุนเกิดมะเรียง เป็นหนังสืออ่านเพื่อประกอบการทำงานตามหลัก ธรรมของพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย และ ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยใน

* Received 13 February 2023; Revised 24 February 2023; Accepted 28 February 2023

ทุกๆ ด้านคือมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านขนบธรรมเนียม ศิลปกรรมและวรรณกรรมตลอดจนการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย จนพระพุทธศาสนาได้เข้ากลมกลืนสนิทอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยถึงขั้นที่ว่าพระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย

ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาเป็นมรดกและคลังสมบัติอันล้ำค่าของชนชาติไทย กล่าวคือพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย เป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะทางจิตใจเห็นได้ชัดว่าหลักธรรม ความประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิต และกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตรเข้ากับใครได้ง่ายๆ ยินดีในการให้และแบ่งปันพร้อมที่จะบริจาคและให้ความช่วยเหลือ อย่างที่เรียกว่าเป็นคนมีน้ำใจอันเป็นลักษณะเด่นชัด ที่ชนต่างชาติมักจะสังเกตเห็นและประทับใจจนตั้งสมญาเมืองไทยว่าเป็นดินแดนแห่งความยิ้มหรือสยามเมืองยิ้ม ผู้เขียนได้รับ

เนื้อหาหนังสือ พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย

เนื้อเรื่องของหนังสือ แบ่งออกเป็น 8 บท ดังนี้ งานได้ผล คนก็เป็นสุข ชีวิตกับการทำงาน และการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน การเรียงบท หนังสือมีความสอดคล้องกันดี การเรียบเรียงให้ เห็นว่า เอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งพบได้ในศิลปะไทยทุกสาขาทั้งจิตรกรรม ประติมากรรมและสถาปัตยกรรม รวมทั้งวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ทั้งหลายและความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทยซึ่งเหลือต้นวรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนดนตรีประเภทต่างๆ ศิลปกรรมทั้งหลายและดนตรีเหล่านี้ส่วนมากเป็นของเกิดในพระพุทธศาสนา ในสถาบันพระพุทธศาสนา หรือไม่ก็เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา นอกจากจะเป็นเรื่องแสดงถึงเอกลักษณ์ของชนชาติไทยแล้ว จิตรกรรมประติมากรรมและสถาปัตยกรรม เป็นต้น เหล่านี้ก็เป็นมรดกและคลังสมบัติอันมีค่ายังอยู่ในตัวของมันเอง พร้อมๆ กันนั้นพระพุทธศาสนาเป็นหลักแนวทางในการพัฒนาชาติไทย บทเรียนจากการพัฒนานั้นสอนให้รู้ว่าการพัฒนาจะต้องดำเนินไปอย่างรอบด้านทั่วถึง ไม่ใช่มุ่งพัฒนาแต่เพียงด้านวัตถุอย่างเดียว โดยเฉพาะตัวคนซึ่งเป็นผู้ร่วมในกระบวนการพัฒนาและ

ส่วยผลของการพัฒนาจะต้องได้รับการพัฒนาเป็นอย่างดี มิฉะนั้นจะทำให้กระบวนการพัฒนา
ระส่ำระสายไปหมด แนวการพัฒนาจึงต้องหันมาเน้นด้านการพัฒนาคน และในการพัฒนาคน
นั้น ส่วนสำคัญที่สุดคือจิตใจ ดังนั้น ในยุคปัจจุบันงานพัฒนาจึงหันมาให้ความสนใจแก่การ
พัฒนาจิตใจมากขึ้น การพัฒนาจิตใจนั้น รวมถึงการพัฒนาคุณธรรมดำเนินชีวิตกับสังคมปัจจุบัน
หนังสือเล่มนี้มี 8 บทใหญ่ และซึ่งสามารถสรุปได้แต่ละประเด็น ดังต่อไปนี้

ผู้เขียนได้อารัมภบทเรื่อง พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย บอกให้รู้ว่า ผู้เขียนจะ
นำเสนอการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เข้าใจชัดเจน รู้จักเลือกรู้จักจับธรรมให้ถูกหลัก นำมาใช้
อย่างฉลาดปฏิบัติให้รอบด้านและตลอดวงจรการพัฒนาการมีทางที่จะสัมฤทธิ์ผลดีโดยสมบูรณ์
เป็นการพัฒนาทั้งทางวัตถุและทางจิตใจ เป็นการพัฒนาทั้งตัวคนและสิ่งที่คนไปพัฒนา แกไข
ข้อผิดพลาดที่สืบมาในอดีต และเสริมส่วนที่ขาดไปของปัจจุบัน จะเห็นได้ว่าพระพุทธศาสนา
เป็นทั้งแกนนำและเป็นส่วนเติมเต็มของการพัฒนาช่วยให้การพัฒนาประเทศชาติดำเนินไป
อย่างถูกต้องทางและครบถ้วนสมบูรณ์ นำมาซึ่งความเจริญมั่นคง และสันติสุขแก่ประชาชนได้
อย่างแท้จริง

พระพุทธศาสนานอกจากจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ชนชาติไทยมีศิลปวัฒนธรรมที่
เจริญก้าวหน้ามาในอดีตแล้ว ก็ยังคงเป็นสถาบันหลักของประเทศและเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ
ของสังคมไทยอยู่แม้ในปัจจุบัน พระพุทธศาสนาเท่าที่คนไทยเราเกี่ยวข้อง อาจแยกได้เป็น 2
ด้านคือด้านที่เป็นพระธรรมวินัย โดยเฉพาะส่วนที่เรียกว่าพุทธธรรมอย่างหนึ่ง และด้านที่เป็น
วัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง พระพุทธศาสนาฝ่ายธรรมวินัย และพระพุทธศาสนาฝ่ายวัฒนธรรม
ต่างก็สัมพันธ์อิงอาศัยกันและกัน กล่าวคือการทำพระพุทธศาสนากลายเป็นพระพุทธศาสนาของ
ไทย เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไทย หรือเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทยได้ ก็เพราะได้สะสม
สืบทอดซึมแทรกเข้าไปในชีวิตจิตใจของคนไทยทั่วไปจนกลายเป็นวัฒนธรรมของไทย แต่ใน
เวลาเดียวกันพระพุทธศาสนาฝ่ายธรรมวินัยก็เป็นหลักกลาง หรือเป็นมาตรฐานสำหรับบทวน
ตรวจสอบว่าพระพุทธศาสนาฝ่ายวัฒนธรรมเข้าใกล้หรือถอยห่างออกไปจากหลักการที่แท้จริง
ของศาสนาและเป็นแหล่งซึ่งอำนวยเนื้อหาสาระสำหรับปรับหรือช่วยดึงพระพุทธศาสนาฝ่าย
วัฒนธรรมให้เข้าสู่หรือใกล้เข้าสู่หลักการที่แท้จริงของพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้นๆ และทางด้าน
การสื่อสารด้วยภาษาพูดและภาษาเขียนพระพุทธศาสนาก็เป็นแหล่งใหญ่แห่งความเจริญออก
งามของภาษาไทย แม้แต่ถ้อยคำสามัญที่ใช้ในชีวิตประจำวันก็เป็นคำที่มาจากบาลีสันสกฤต

หลายส่วน แม้ว่าในปัจจุบันภาษาไทย และวรรณกรรมไทยจะขยายตัวเจริญเติบโตขึ้น โดยได้รับอิทธิพลจากภาษาต่างประเทศสายอื่น และเรื่องราวแปลกใหม่ในขอบเขตที่กว้างขวางออกไป จนบางครั้งทำให้ถ้อยคำที่มาจากบาลีสันสกฤตบางส่วนและวรรณคดีเก่าๆ เหล่านี้ดูเหมือนจะกลายเป็นเรื่องของอดีตนานไกลที่ล่วงผ่านพ้นสมัยไปแล้ว แต่กระนั้นก็ตามถ้อยคำและวรรณคดีไทยเก่าๆ ทั้งหลายก็ยังคงความสำคัญในฐานะเป็นที่สืบค้นความเป็นไทย และความเป็นมาของ ไทย พร้อมทั้งภูมิธรรมภูมิปัญญาไทยอยู่ต่อไป จะเห็นว่าพระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดแห่งความสร้างสรรค์ซึ่งภูมิปัญญาของไทยทุกๆ ด้านอย่างโดยแท้ สมดังคำกล่าวที่ว่า "ประเทศไทยเรานี้เป็นแหล่งอารยธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของโลก (ปัญญา นามสง่า, 2558 : 2)

ถัดมา ผู้เขียนได้เสนอประเด็น พระไตรปิฎกเป็นขุมทรัพย์ทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติ และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาวไทยทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดๆ ทั้งนี้เพราะพระไตรปิฎก เป็นพระสัทธรรมเพื่อการดำรงอยู่อย่างเป็นมนุษย์ที่แท้ ความเป็นมนุษย์ที่บริบูรณ์ สมบูรณ์แบบ เมื่อใครได้ศึกษาและปฏิบัติตามแล้วจะเกิดการพัฒนาตนให้มีความสงบระงับภายในได้ เกิดความสุขและเกิดความเรื่องปัญญา เป็นคุณภาพชีวิตที่บรรลุลถึงความดีสูงสุดทำให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงในสังคมไทยที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ประชาชนทั่วทุกมุมโลกกำลังให้ความสนใจใฝ่รู้ในการศึกษาพระไตรปิฎกมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ในหลายหลากองค์ความรู้บ้าง ก็ศึกษาในภูมิความรู้ด้านการบริหาร การปกครอง ภาวะผู้นำรัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์บ้าง ก็ศึกษาเพื่อเพิ่มพูนภูมิความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ประยุกต์เช่นแพทยศาสตร์ การพยาบาล การสาธารณสุขศาสตร์ เภสัชศาสตร์ ส่วนด้านอายุรเวชและเภสัชศาสตร์แผนไทย ก็มีรากฐานความรู้หลายส่วนมาจากพระไตรปิฎก นอกจากนี้ยังมีอยู่ไม่น้อยที่ศึกษาภูมิปัญญาด้านจิตวิทยา พฤติกรรมศาสตร์ และจริยศาสตร์ และศึกษาจากพระไตรปิฎก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษาศึกษาสมัยใหม่ที่พระไตรปิฎกเป็นแหล่งภูมิปัญญาได้ไพศาลเช่นนั้น เพราะคุณลักษณะพิเศษที่โดดเด่นอย่างยิ่งคือ พระพุทธธรรมในพระไตรปิฎก เป็นปัญญาที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับมนุษย์ ธรรมชาติ และสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2541 : 117)

บทที่ 1 ประวัติศาสตร์ของประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันเป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา เพราะพระพุทธศาสนามีอิทธิพลครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกๆ ด้านคือมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านขนบธรรมเนียม ศิลปกรรมและ

วรรณกรรมตลอดจนการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมไทย จนพระพุทธศาสนาได้เข้ากลมกลืนสนิทอยู่ในชีวิตจิตใจของคนไทยถึงขั้นที่ว่าพระพุทธศาสนาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความเป็นไทย

ขณะเดียวกันพระพุทธศาสนาเป็นมรดกและคลังสมบัติอันล้ำค่าของชนชาติไทย กล่าวคือพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย เป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทยโดยเฉพาะทางจิตใจเห็นได้ชัดว่าหลักธรรม ความประพฤติปฏิบัติ การดำเนินชีวิต และกิจกรรมต่างๆ ทั้งในและเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมชีวิตจิตใจและลักษณะนิสัยของคนไทยให้เป็นผู้มีจิตใจกว้างขวางและร่าเริงแจ่มใส ชอบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แสดงความเป็นมิตรเข้ากับใครได้ง่ายๆ ยินดีในการให้และแบ่งปันพร้อมที่จะบริจาคและให้ความช่วยเหลือ อย่างที่เรียกว่าเป็นคนมีน้ำใจอันเป็นลักษณะเด่นชัด ที่ชนต่างชาติมักจะสังเกตเห็นและประทับใจจนตั้งสมญาเมืองไทยว่าเป็นดินแดนแห่งความยิ้มหรือสยามเมืองยิ้ม

บทที่ 2 ภูมิหลังความเป็นมาของชนชาติไทยโลกอุบัติมาตั้งแต่เมื่อใดไม่ทราบได้ แต่นักวิทยาศาสตร์คาดเดากันว่า น่าจะมีอายุอย่างน้อยประมาณ 4,600 ล้านปีมาแล้ว ในครั้งนั้นยังไม่มีมนุษย์เกิดมาชมโลก ทว่ามนุษย์ที่ถือว่าเป็นสัตว์ประเสริฐเพิ่งจะลืมตามาดูโลกเมื่อ 2 ล้านปี หากจะลองเทียบกับอายุของโลกลดทอนลงมาเป็น 24 ชั่วโมงแล้ว มนุษย์เพิ่งจะเกิดได้เพียง 3 ชั่วโมง 48 นาทีเท่านั้น ถึงแม้ว่าเพิ่งจะลืมตาก็ตาม แต่มนุษย์ก็สามารถพัฒนาตนเองให้โดดเด่นและแตกต่างจากสัตว์ร่วมโลกประเภทอื่นๆ จนสามารถครองโลกดุจเป็นชาวโลกอยู่ทุกวันนี้ได้ เป็นเพราะมนุษย์มีพลังมันสมองที่รู้จักคิดและมีเวลาคิดหาเหตุผล ทั้งรู้จักใช้เหตุผลเป็นด้วย

แม้ว่ามนุษย์แต่อดีตจะอยู่กับธรรมชาติแต่ก็ค่อยเรียนรู้ธรรมชาติรู้จักดัดแปลงสภาพแวดล้อมเพื่อให้เหมาะสมแก่ตนเองจะได้มีความสุขสบาย พัฒนาการของมนุษย์ทำให้เราเห็นว่าแต่ก่อนมนุษย์ชอบบร่อนเร่เรื่อยไป อยู่ไม่เป็นที่ แต่มนุษย์รู้จักนำเอาสิ่งที่ได้พบเห็นจากธรรมชาติมาเป็นบทเรียน ประมวลลงเป็นกฎเกณฑ์ เลียนแบบธรรมชาติ จึงรู้จักการเพาะปลูก การเกษตรกรรมเมื่อเกษตรกรรมแพร่หลาย ก็รวมตัวเป็นกลุ่มตั้งรกรากและอยู่กันเป็นที่เป็นที่ถาวรและสัดส่วนเป็นสังคม เมื่อไม่ต้องเร่ร่อนและอยู่กันเป็นหลักฐาน มนุษย์จึงมีเวลาวางที่จะคิดหรือเกิดความคิดสงสัยเรื่องต่างๆ รอบตัว ทั้งยังรู้จักแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของกันและกัน เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบและ สร้างจุดหมายร่วมของการเป็นสังคมเดียวกัน จึงต้องถ่ายทอดความรู้แก่กันและกันอย่างทั่วถึง สุดท้ายจนมีความเชื่อและอุดมการณ์เป็นแบบ

เดียวกัน นั่นคือจุดเริ่มต้นของศาสนาและปรัชญา ซึ่งเกิดมาเมื่อประมาณ 5,000-1,500 ปี เทียบอายุโลก เท่ากับเพิ่งเกิดมาได้แค่ 34-10 วินาที

เพราะมนุษย์เป็นคนช่างคิดช่างสงสัย สนใจและสังเกตในทุกอย่างรอบข้าง พร้อมกับแสวงหาคำตอบที่คิดว่าจะสมเหตุสมผลต่อปัญหาที่คาใจของตน นั่นแหละคือจุดเริ่มต้นของการเป็น "นักปรัชญา" ดังนั้นความเป็นนักปรัชญาจึงเกิดมาจากสภาพที่มนุษย์รู้จักใช้เหตุผลเป็น ดังที่อริสโตเติล ปรัชญาเมธีกรีก นิยามความหมายของมนุษย์ว่า "มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล (Man is a rational animal.)" บุคคลที่ได้รับการยกย่องว่า เป็นบิดาแห่งปรัชญาตะวันตก คือธาลีสแห่งไมเลตุส (Thales of Miletus) นักปรัชญาชาวกรีกกลุ่มแรกแห่งกลุ่มไอโอเนีย (Ionic Group) เพราะเป็นคนแรกที่จัดกระบวนการความคิดทางปรัชญาอย่างเป็นระบบ

บทที่ 3 สารสำคัญของภูมิปัญญาไทยและศิลปะไทยภูมิปัญญาไทย เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่า เป็นประโยชน์ และมีความสำคัญที่บรรพบุรุษไทย ได้สร้างสรรค์และสืบทอดมาอย่างต่อเนื่องจากอดีตสู่ปัจจุบัน ทำให้คนในชาติเกิด ความรักและความ ภาคภูมิใจ ที่จะร่วมแรงร่วมใจสืบสานต่อไปในอนาคต เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ สถาปัตยกรรม ประเพณีไทย การมีน้ำใจ ศักยภาพในการประสานผลประโยชน์ เป็นต้น ภูมิปัญญาไทยจึงมีคุณค่า และมีความสำคัญ

ศิลปะ เป็นคำที่มีความหมายทั้งกว้างและจำเพาะเจาะจง ทั้งนี้ย่อมแล้วแต่ทัศนะของแต่ละ คนแต่ละสมัยที่จะกำหนดแนวความคิดของศิลปะให้แตกต่างกันออกไป หรือแล้วแต่ว่าจะมีใครนำ คำว่า “ศิลปะ” นี้ไปใช้ในแวดวงที่กว้างหรือจำกัดอย่างไร

ศิลปะ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ในสมัยโบราณ นักปราชญ์ได้ให้ความหมายของศิลปะ (Art) ไว้ว่าศิลปะ คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น ไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เพราะฉะนั้น ต้นไม้ ภูเขา ทะเล น้ำตก ความงดงามต่างๆ ตามธรรมชาติจึงไม่เป็นศิลปะ ดอกไม้ที่เห็นว่าสวยงาม งดงาม นกหนา ก็ไม่ได้เป็นศิลปะเลย ถ้าหากเรายึดถือตามความหมายนี้แล้ว สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นทั้งหลาย ก็ล้วนแล้วแต่เป็นศิลปะทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นภาพวาด ภาพพิมพ์ งานปั้น งานแกะสลัก เสื้อผ้าอาภรณ์ เครื่องประดับที่อยู่อาศัย ยานพาหนะ เครื่องใช้สอย ตลอดจนถึงอาวุธที่ใช้รบราฆ่าฟันกัน ก็ล้วนแต่เป็นศิลปะทั้งสิ้น

บทที่ 4 ขนชาติไทยกับแนวคิดพื้นฐานภูมิปัญญาไทย แม้ว่าชาวไทยยังคงอนุรักษ์ความเชื่อดั้งเดิมบางอย่างเอาไว้ แต่ก็อาศัยคำสอนของศาสนาพุทธเป็นหลักดำเนินชีวิต ดูผิวเผินศาสนาเป็นเรื่องของศรัทธาและความเชื่อแต่ส่วนลึกพระพุทธศาสนาก็สอนมุมมองเกี่ยวกับโลกและชีวิตอย่างมีเหตุผล เป็นระบบ คำสั่งสอนเหล่านี้ได้สร้างโลกทัศน์ให้ผู้ที่นับถือ โลกทัศน์คือ

มุมมองชีวิตที่มนุษย์ใช้ตีความประสบการณ์เพื่อเลือกทางดำเนินชีวิตที่ดีและถูกต้อง ทุกคนมีมุมมองชีวิตและทางเลือกเป็นของตนเองโลกทัศน์ของใครก็เป็นปรัชญาของคนนั้น โลกทัศน์ของชนชาติไทยก็คือปรัชญาไทยโลกทัศน์คือปรัชญา นักปรัชญาบางท่านกล่าวว่ามนุษย์ดำเนินชีวิตไปตามปรัชญาชีวิตและโลกทัศน์ของเขานี้เป็นความจริงแม้กับผู้ที่ไร้ความคิดที่สุดเป็นไปไม่ได้ที่มนุษย์จะมีชีวิตอยู่โดยไม่มีปรัชญา

แม้ศาสนาจะเป็นเรื่องของศรัทธาแต่ก็ให้ปรัชญาในการแสวงหาเหตุผลและทางเลือกชีวิตที่ถูกต้องปรัชญากับศาสนาหรือปัญญากับความเชื่อต้องมาคู่กันจึงจะทำให้มุมมองหรือโลกทัศน์สมบูรณ์ไม่กลายเป็นความเชื่อมงายหรือใช้เหตุผลจนไม่ยอมรับอะไร หากจะนำกรอบนี้มาพิจารณา ชาวไทยก็ควรนับได้ว่ามีปรัชญาแม้จะมีใช้ปรัชญาที่เป็นระบบอย่างปรัชญาตะวันตก แต่ก็ยังเป็นแนวปรัชญาแบบตะวันออก เรียกว่า “ปรัชญาไทย” แนวคิดเชิงภูมิปัญญาในฐานะที่ชาวไทยเข้าใจ เมื่อประมาณ 60 ปีที่ผ่านมา คำว่า “ปรัชญา” เป็นของใหม่สำหรับชาวไทย หรือในวงการศึกษไทย และก็เป็นสิ่งที่ชาวไทยบางท่านต้องผลักดันอยู่นานจนกว่าวิชา ปรัชญา จะได้รับการบรรจุเข้าหลักสูตรการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย ในขณะที่ประเทศแถบตะวันตกเขาบรรจุ วิชาปรัชญาให้เรียนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาเพราะปรัชญาคือฐานภูมิปัญญาของชาวตะวันตก พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ (วรรณไวทยากรณ วรวรรณ) บัญญัติคำว่า “ปรัชญา” เพื่อแปล “Philosophy” ในภาษาอังกฤษ

“ปรัชญา” เป็นภาษาสันสกฤต มีความหมายว่า ความรอบรู้แต่ความรู้ที่เป็นปรัชญาเป็นความรู้สอง ระดับ คือความรู้ขั้นแสวงหา และความรู้ขั้นค้นพบเป็นเหตุและผลกัน ระดับ “Philosophy” เป็นเหตุ ระดับปรัชญา เป็นผลแห่งการค้นพบ นักปรัชญาชาวอินเดียเรียกกระบวนการคิดนี้ว่า ทศณะ หมายถึง การหยั่งรู้ความจริง ดังนั้นปรัชญาเป็นดังผลแห่งความรู้ในขณะที่ “Philosophy” เป็นดังเหตุแห่งความรู้ แต่ทั้งสองดูจะแยกระดับจากกันได้ยากราชบัณฑิตยสถาน ให้นิยามปรัชญาว่า “วิชาว่าด้วยหลักแห่งความรู้และความจริง”

บทที่ 5 ภูมิปัญญาไทยในฐานะวัฒนธรรมเชิงพุทธ ชาตไทยเป็นชาติที่เก่าแก่และมีวัฒนธรรมประจำชาติที่เกิดจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและพัฒนาหล่อหลอมขึ้นในสังคมไทยจนมีความเป็นเอกลักษณ์ของตนเองไม่ว่าจะเป็นภาษา วรรณคดี ศิลปวัตถุ ดนตรี อาหารและการแต่งกาย นอกจากนี้คนไทยยังได้มีการยอมรับเอาวัฒนธรรมของชาติอื่นเข้ามาผสมผสานโดยการนำมาดัดแปลงผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืน จนเกิดเป็นวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีเอกลักษณ์ในที่สุด

วัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งซึ่งหมายรวมถึงความคิด ศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ปรัชญา ศีลธรรม จรรยา ภาษา กฎหมาย ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและสิ่งต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้น ซึ่งได้ถ่ายทอดให้กับคนรุ่นต่อๆ มา เป็นเรื่องของการ เรียนรู้จากคนกลุ่มหนึ่งไปยังคนอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งถ้าสิ่งใดดีก็เก็บไว้ สิ่งใดควรแก้ก็แก้ไขกันให้ดีขึ้น เพื่อจะได้ส่งเสริมให้มีลักษณะที่ดีประจำชาติต่อไป ในลักษณะนี้วัฒนธรรมจึงเป็นการแสดงออก ซึ่งความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน วัฒนธรรมคือการดำเนินชีวิตของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า และศีลธรรมของประชาชน

"ความเชื่อ" เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้ผู้คนเกิดการยอมรับ เกิดความคิดที่แตกต่างและ เกี่ยวโยงไปถึงการดำเนินวิถีชีวิตที่ต่างกันไป นั่นเพราะความเชื่อมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต เช่นนั้นแล้ว ความเชื่อก็เปรียบเสมือน "หนทาง" หนึ่งที่จะชี้ถูกชี้ผิดแก่ชีวิตของมนุษย์ได้ การที่ สังคมหนึ่งๆ มีหลายความเชื่อ ย่อมเป็นทางออกที่ดีกว่ามีเพียงความเชื่อเดียว ซึ่งพระมหากษัตริย์ ให้อรรถาธิบายว่า "สังคมใดก็ตาม ที่มีความหลากหลายทางความเชื่อและคนที่มีความ หลากหลายทาง ความเชื่อสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ นั่นคือสังคมที่มีเสน่ห์มาก ประเทศ ไหนก็ตามที่มีระบบความเชื่อเดียว ประเทศนั้นจะเป็นประเทศที่อึดอัดขัดข้อง ต่างจากประเทศที่ คนมีความหลากหลายทางความเชื่อ ซึ่งเหมือนกับว่าเราไปยืนอยู่ในที่โล่งแจ้งที่มีอากาศหายใจ ได้อย่างโปร่งโล่ง ฉะนั้น ความหลากหลายทางความเชื่อจึงเป็นเสน่ห์ของประเทศที่เจริญแล้ว" สำหรับประเทศไทย นับเป็นประเทศที่มีพหุความเชื่อ แต่แม้ว่าเราจะยืนอยู่ในอาณาเขตที่ สามารถเลือกเชื่อได้ หรือแม้พระพุทธศาสนาจะยอมรับว่ามนุษย์มีความหลากหลายทางความ เชื่อได้ แต่พระพุทธเจ้าก็ไม่ปล่อยให้มนุษย์เชื่ออะไรก็ได้ ทรงแนะนำชุดคำสอนชุดหนึ่ง แล้วตรัส ว่ามนุษย์ควรจะเชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ทรงใช้คำว่า "ควรจะ" ไม่ได้ใช้คำว่า "ต้อง"

บทที่ 6 อิทธิพลแนวคิดพระพุทธศาสนาที่มีต่อภูมิปัญญาไทย ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ พระพุทธศาสนาถือได้ว่าเป็น ศาสนาประจำชาติ เพราะคนส่วนใหญ่ ร้อยละ 95 นับถือ พระพุทธศาสนา และอยู่เคียงคู่กับ ชาติไทยมาโดยตลอด ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อ สังคมไทย ดังนี้ พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย เพราะคนไทยนำหลักธรรมมา ประพฤติ ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน และลักษณะนิสัยของคนไทยมีจิตใจที่ดีงามในทุกๆ ด้าน มีความ เป็นมิตรกับทุกคน เป็นต้น พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศ กษัตริย์ทุกพระองค์ ของไทยได้นำเอา หลักธรรมพระพุทธศาสนาไปใช้ในการปกครองประเทศ เช่นทศพิธราชธรรม

ตลอดมาหรือใช้หลัก ธรรมาธิปไตย และหลักอปริหานิยธรรม เป็นหลักในการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ เนื่องจากหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเมื่อนำมาปฏิบัติให้เกิด ความรักความสามัคคีกัน มีความเมตตากรุณาต่อกัน เป็นต้น จึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชนชาวไทย ให้มีความเป็นหนึ่งเดียวกัน พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมไทย ด้วยวิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับ พระพุทธศาสนา จึงเป็นกรอบในการปฏิบัติตนตามหลักพิธีกรรมในพระพุทธศาสนาต่างๆ เช่น การบวช การแต่งงาน การทำบุญเนื่องในพิธีสำคัญต่างๆ พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาที่สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือและสืบทอดกันมาเป็นช้านาน ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงมีบทบาทสำคัญของวิถีชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญในด้านต่างๆ ดังนี้คือ

1. ด้านการศึกษา ในอดีตที่ผ่านมาวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านการศึกษา พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนจัดการศึกษาเล่าเรียน ถึงแม้ในปัจจุบันบทบาทเหล่านี้จะลดน้อยลงไป เนื่องจากสาเหตุใดก็ตาม สิ่งที่เราควรคำนึงถึงก็คือพระพุทธศาสนามีความสำคัญทางการศึกษา โดย มีบทบาทที่สำคัญอยู่ 2 ประการที่เป็นพื้นฐานของสภาพปัจจุบันในทางการศึกษาของ พระพุทธศาสนา คือ 1.1) ประเพณีที่วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาเล่าเรียนของชุมชน และพระสงฆ์เป็นครูผู้ทำ หน้าที่อบรมสั่งสอน 1.2) ประเพณีบวชเรียน นั่นคือการบวชเพื่อที่จะเรียนหนังสือ ซึ่งอาจจะเรียนทั้งทางโลก และทางธรรม นอกจากนี้วัดยังเป็นแหล่งศิลปวิทยาการ เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าต่างๆ เช่น มีคัมภีร์ โบราณ มีศิลาจารึก มีจารึกถึงองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งด้านการแพทย์แผนโบราณ ด้านยาสมุนไพร ด้าน ภาษา ด้านวัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ด้านศิลปะ เป็นต้น

2. ด้านสังคม พระพุทธศาสนาเน้นความสำคัญในเรื่องการสร้างสันติสุขภายในของแต่ ละคน และเมื่อแต่ละคนมีความสุขแล้วก็จะส่งผลต่อสังคมที่มีสันติสุขไปด้วย จะเห็นได้จากหลักพุทธ ธรรมเพื่อความดีงามแห่งสังคม เช่น ทาน ธรรมที่คุ้มครองโลก สังคหวัตถุ เป็นต้น นอกจากหลัก พุทธธรรมแล้ว วัดยังเป็นศูนย์กลางในด้านพิธีกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ เป็นแหล่งสังคม สงเคราะห์ เช่น เป็นศูนย์ฝึกวิชาชีพของชุมชน ศูนย์รับเลี้ยงเด็กเล็ก ศูนย์สงเคราะห์ผู้ป่วยโรค ร้ายแรงต่างๆ เป็นต้น ส่วนพระภิกษุก็จะทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตใจและผู้นำทางสังคม เช่น ผู้นำในการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นและผู้นำทางการ และผู้นำทางการ อบรมจิตใจของคนในสังคมให้ดีขึ้น เป็นต้น

3. ด้านศิลปกรรม พุทธสถานตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการก่อสร้างขึ้นมาด้วยจิตศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาของพุทธศาสนิกชน จึงก่อให้เกิดความปรานี ดมงาม แสดงถึงความเป็น ศิลปะอย่างสูงส่ง และแสดงถึงความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนาในแต่ละยุคสมัย การก่อสร้างพุทธ สถานเหล่านั้นนอกจากจะทรม่เทด้วยกำลังกายและกำลังทรัพย์แล้ว ยังทรม่เทจิตใจที่ ดิงาม เคารพ เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาด้วย เป็นการทรม่บุญกุศลและเป็นสถานที่ปฏิบัติ ศาสนกิจของพระภิกษุและ พุทธศาสนิกชน เป็นสถานที่สืบทอดพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวร และเพื่อเชิดชูความรุ่งเรือง ของ พระพุทธศาสนา ดังนั้นวัดจึงเป็นแหล่งรวมศิลปกรรมแขนง ต่างๆ ทั้งในการวิจิตรศิลป์ สถาปัตยกรรม และประติมากรรม เป็นต้น ความสำคัญของ พระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นสภาพแวดล้อมที่กว้างขวางและ ครอบคลุมสังคมไทย พระพุทธศาสนาเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยในทุกๆ ด้าน จึงมีลักษณะ ที่เป็นสภาพที่กว้างขวางและครอบคลุมสังคมไทยในเกือบทุกมิติความสำคัญของ พระพุทธศาสนา ไว้อย่างครอบคลุมประเด็น พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นศาสนาประจำชาติ ทั้งนี้ เพราะการที่พระพุทธศาสนากับชนชาติไทยได้มีความสัมพันธ์แนบแน่นเป็นอันหนึ่งอัน เดียวกัน ทั้งในทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ในทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชนชาติไทย เนื่องมา ด้วยกันกับความเป็นมาของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะนับตั้งแต่สมัยที่ชนชาติไทยมี ประวัติศาสตร์ อันชัดเจน ชาวไทยก็ได้นับถือพระพุทธศาสนาต่อเนื่องตลอดมาจนกล่าวได้ว่า ประวัติศาสตร์ของ ประเทศไทย เป็นประวัติศาสตร์ของชนชาติที่นับถือพระพุทธศาสนา ในด้าน วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนไทยได้ผูกพันประสานกลมกลืนกับหลักความเชื่อ และ หลักปฏิบัติใน พระพุทธศาสนาตลอดเวลายาวนาน จนทำให้เกิดการปรับตัวเข้าหากัน และสนอง ความ ต้องการของกันและกัน ตลอดจนผสมคลุกเคล้ากับความเชื่อและข้อปฏิบัติสายอื่นๆ ที่มีมา ในหมู่ชนชาวไทย ถึงขั้นที่ทำให้เกิดมีระบบความเชื่อและความประพฤติปฏิบัติทาง พระพุทธศาสนา ที่เป็นแบบของคนไทยโดยเฉพาะ อันมีรูปลักษณะและเนื้อหาของตนเอง ที่ เน้นเด่นบางแง่บางด้าน เป็นพิเศษ แยกออกได้จากพระพุทธศาสนาอย่างทั่วๆ ไป เรียกว่า พระพุทธศาสนาแบบไทยหรือ พระพุทธศาสนาของชาวไทย วัฒนธรรมไทยทุกด้านมีรากฐาน สำคัญอยู่ในพระพุทธศาสนา คำ มากมายในภาษาไทยมีต้นกำเนิดมาจากภาษาบาลี และมีความหมายสืบเนื่อง ปรับเปลี่ยนมาจากคติ ในพระพุทธศาสนา แบบแผนและครรลองตาม หลักการของพระพุทธศาสนา ได้รับการยึดถือเป็น แนวทาง และเป็นมาตรฐานสำหรับความ ประพฤติ การบำเพ็ญกิจหน้าที่ และการดำเนินชีวิตของคน ในสังคมไทยทุกระดับ ทั้งสถาบัน พระมหากษัตริย์และประชาชนทั่วไป คนไทยตั้งแต่พระเจ้าแผ่นดินลงมา จนถึงชาวบ้านสามัญ

ทั่วไป ได้บวชเรียนรับการศึกษา จากสถาบันพระพุทธศาสนา ดังมีประเพณีบวชเรียนเป็นหลักฐานสืบมา วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา ของสังคมไทย เป็นแหล่งคำสั่งสอน การฝึกอบรม และอำนวยความสะดวกทั้งทางตรงแก่ผู้บวชเรียนและ โดยอ้อมแก่ทุกคนในชุมชนและในสังคม วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นศูนย์กลางกิจกรรมของ ชุมชน กิจกรรมส่วนใหญ่ที่มีความสำคัญของรัฐก็ดี ของชุมชนก็ดี จะมีส่วนประกอบของพิธีกรรมทาง พระพุทธศาสนา เพื่อเน้นย้ำความสำคัญและเสริมคุณค่าทางจิตใจ รวมทั้งกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ตี๋นอน ล้างหน้า ออกเดินทาง ก็นำหลักธรรมทางศาสนาเข้าแทรกเป็นส่วนนำสำหรับเตือนสติ หรือเพื่อความเป็นสิริมงคล เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงวัย เช่น การเกิด การแต่งงาน และการตาย ก็ ทำให้มีความสำคัญและดึงดูดด้วยกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา กล่าวได้ว่าชีวิตของคนไทยผูกพัน อิงอาศัยกันกับพระพุทธศาสนาตลอดเวลา สภาพที่กล่าวมานี้ได้เป็นมาช้านาน จนฝังลึกในจิตใจ และ วิถีชีวิตของชาวไทย กลายเป็นเครื่องหล่อหลอม กลั่นกรองนิสัยใจคอ พ้นจิตใจของคนไทยให้มี ลักษณะเฉพาะตน นอกจากนั้นพระพุทธศาสนาจึงอยู่ในฐานะที่เป็นสภาพแวดล้อมที่ กว้างขวาง และ ครอบคลุมสังคมไทย ในประเด็นต่อไปนี้คือ

1. พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ
2. พระพุทธศาสนาเป็นแกนนำและเป็นรากฐานสำคัญของวัฒนธรรมไทย
3. พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจ ทำให้เกิดความสามัคคีในหมู่ชนชาวไทย
4. พระพุทธศาสนาเป็นหลักการที่ช่วยดำรงรักษาเสถียรภาพในการนับถือศาสนา
5. พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันคู่ชาติไทย
6. พระพุทธศาสนาสอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่รักความเป็นอิสระเสรี
7. พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งสำคัญที่หล่อหลอมเอกลักษณ์ของชาติไทย
8. พระพุทธศาสนาเป็นมรดกและเป็นคลังสมบัติอันล้ำค่าของชนชาติไทย
9. พระพุทธศาสนาเป็นหลักนำทางในการพัฒนาชาติไทย
10. พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งของดีมีค่าที่ชนชาติไทยมอบให้แก่อารยธรรมของ

บทที่ 7 ภูมิปัญญาเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น มนุษย์ไม่อาจจะอยู่เพียงลำพังคนเดียวได้ จำเป็นต้องอยู่รวมกลุ่มกันเพื่อที่จะพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกัน ครั้นเมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากแล้วก็ต้องมีข้อกำหนดกฎเกณฑ์เพื่อให้อยู่ร่วมกันได้อย่างผาสุกและได้รับการพัฒนาจนกลายเป็นกฎหมายในที่สุด ขณะที่อีกด้านเป็น ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมยอมรับว่าดีว่าถูกต้อง โดยไม่ได้เป็นการบังคับ แต่เป็นการสมัครใจ ทำและยอมรับปฏิบัติกันเรื่อยมา นั่นคือ สิ่งที่เราเรียกว่า วัฒนธรรมซึ่งมนุษย์ได้สร้างวัฒนธรรม ขึ้นเพื่อประโยชน์ในการดำรงชีวิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม

ดังนั้น "วัฒนธรรม" จึงเป็นแบบแผนประเพณีปฏิบัติ และได้แสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่างๆ ที่สมาชิกในสังคมสามารถเข้าใจและซาบซึ้งร่วมกัน โดยเมื่อกล่าวจำเพาะลงไปในเรื่องที่เป็นเฉพาะแต่วัฒนธรรมพื้นบ้าน ก็จะได้อิงกับความหมายของวัฒนธรรมในภาพรวม แม้วัฒนธรรมพื้นบ้านจะเป็นเรื่องของกลุ่มชนหนึ่งๆ แต่ก็อาจได้รับการยอมรับและนิยมปฏิบัติจากคนทั่วไป ไม่เฉพาะกลุ่มก็ได้

ประเทศไทยมีวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณ เช่น พิธีกรรมทางศาสนาพุทธ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์อย่างแยกแยะไม่ได้ ผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ของท้องถิ่นตามภาคต่างๆ ของประเทศ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่ชุมชนให้ความนับถือเมื่อมีการจัดพิธีดังกล่าวขึ้น คนในชุมชนที่มาร่วมพิธีจะเกิดความรักความสามัคคีมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการสร้างความเจริญรุ่งเรืองและสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่ชุมชนเป็นอย่างดี ปัจจุบันวัฒนธรรมและประเพณีแบบโบราณกำลังเลือนหายไป ซึ่งคนสมัยใหม่ มักจะละเลย แม้จะมีการนำมาปฏิบัติอยู่บ้าง แต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจขั้นตอนในเรื่องพิธีกรรมต่างๆ จึงทำให้มีการปฏิบัติอย่างไม่ถูกต้อง ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย หากหน่วยงาน หรือส่วนราชการที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบไม่เผยแพร่ความรู้ที่ถูกต้อง อาจทำให้วัฒนธรรมและประเพณีที่ดีงามมีความเสื่อมถอยไปเรื่อยๆ จนในที่สุดจะเลือนหายไปตามกาลเวลาวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องรวบรวมให้เป็นหนึ่งเดียว เพราะพิธีกรรมเป็นเรื่องหลักที่ต้องเรียนรู้และเข้าใจโดยถ่องแท้

พิธีกรรมตามพจนานุกรมฯ ให้ความหมายไว้ว่า "พิธีกรรม" หมายถึง การบูชาแบบอย่างหรือแบบแผนต่างๆ ที่ปฏิบัติในทางศาสนา

พิธีกรรม คือการกระทำที่คนเราสมมติขึ้น เป็นขั้นเป็นตอน มีระเบียบวิธี เพื่อให้เป็นสื่อหรือหนทางที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จในสิ่งที่คาดหวังไว้ ซึ่งทำให้เกิดความสบายใจและมีกำลังใจที่จะดำเนินชีวิตต่อไป เช่น พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา หรือ อีกนัยหนึ่ง พิธีกรรม หมายถึง พฤติกรรม ที่มนุษย์พึงปฏิบัติต่อความเชื่อทางศาสนาของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดๆ ก็ตาม ต่างก็มีการปฏิบัติต่อศาสนาของตน ตามความเชื่อและความศรัทธาของตนเองในแต่ละศาสนา จึงก่อให้เกิดเป็น "พิธีกรรมทางศาสนาด้วยความเชื่อและ ความศรัทธา"

ประเพณีตามพจนานุกรมภาษาไทยฉบับบัณฑิตยสถาน ได้กำหนดความหมายประเพณีไว้ว่า ขนบธรรมเนียมแบบแผน ซึ่งสามารถแยกคำต่างๆ ออกได้เป็นขนบ มีความหมายว่า ระเบียบแบบอย่าง ธรรมเนียมมีความหมายว่า ที่นิยมใช้กันมา และเมื่อนำมารวมกันแล้วก็มีความหมายว่าความประพฤติที่คนส่วนใหญ่ยึดถือเป็นแบบแผนและได้ทำการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็นต้นแบบที่จะให้คนรุ่นต่อไป ได้ประพฤติปฏิบัติตามกันต่อไป หรืออีกนัยหนึ่ง ประเพณี หมายถึงระเบียบแบบแผนที่กำหนดพฤติกรรมในสถานการณ์ต่างๆ ที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติสืบกันมา ถ้าคนใดพิธีกรรมและประเพณีในสังคมนั้นๆ ผ่าฝืนมักถูกตำหนิจากสังคม ลักษณะประเพณีในสังคมระดับประเทศชาติ มีทั้งประสมกลมกลืนเป็นอย่างเดียวกัน และมีผิดแผกกันไปบ้างตามความนิยมเฉพาะท้องถิ่นประเพณีล้วนได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมภายนอกที่เข้าสู่สังคม รับเอาแบบปฏิบัติที่หลากหลายเข้ามาผสมผสานในการดำเนินชีวิต ประเพณีจึงเรียกได้ว่าเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของสังคมโดยเฉพาะศาสนา ซึ่งมีอิทธิพลต่อประเพณีไทยมากที่สุด วัดวาอารามต่างๆ ในประเทศไทยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทย และชี้ให้เห็นว่าชาวไทยให้ความสำคัญในการบำรุงพุทธศาสนา ด้วยศิลปกรรมที่งดงามเพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนาตั้งแต่โบราณกาล ได้แก่

1. จาริตประเพณี หมายถึง สิ่งซึ่งสังคมใดสังคมหนึ่งยึดถือและปฏิบัติสืบกันมาอย่างต่อเนื่องและมั่นคง ผู้ใดฝ่าฝืนถือว่าเป็นผิดเป็นชั่ว จะต้องถูกตำหนิหรือได้รับการลงโทษจากคนในสังคมนั้นเช่น ลูกหลานต้องเลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อท่านแก่เฒ่า ถ้าใครไม่เลี้ยงดูถือว่าเป็นคนทรนคุณหรือลูกอกตัญญู

2. ขนบประเพณี หมายถึง ระเบียบแบบแผนที่สังคมได้กำหนดไว้แล้วปฏิบัติสืบต่อกันมาทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม ทางตรง ได้แก่ ประเพณีที่มีการกำหนดเป็นระเบียบแบบแผนในการปฏิบัติอย่างชัดเจนว่าบุคคลต้องปฏิบัติอย่างไร ทางอ้อม ได้แก่ ประเพณีที่รู้กันโดยทั่วไป โดยไม่ได้วางระเบียบไว้แน่นอน แต่ปฏิบัติไปตามคำบอกเล่า เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน ซึ่งเป็นประเพณีเกี่ยวกับชีวิตหรือประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล ตรุษ สารท การขึ้นบ้านใหม่

3. ธรรมเนียมประเพณี หมายถึง ประเพณีเกี่ยวกับเรื่องธรรมดาสามัญที่ทุกคนควรทำ ไม่มีระเบียบแบบแผนเหมือนขนบประเพณี หรือความผิดถูกเหมือนจารีตประเพณี เป็นแนวทางที่ทุกคนปฏิบัติกันทั่วไปจนเกิดความเคยชินและไม่รู้สึกเป็นภาระหน้าที่ เพราะเป็นสิ่งที่มีความคุ้นเคยและใช้กันอย่างแพร่หลาย ธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องที่ทุกคนควรทำ ผู้ฝ่าฝืนหรือทำผิดก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ แต่อาจถูกตำหนิว่าเป็นคนไม่ได้รับการศึกษา ไม่มีมารยาท ไม่รู้จักกาลเทศะ

บทที่ 8 ภูมิปัญญาไทยว่าด้วยสุภาษิตและคำพังเพยภาษาถือว่าเป็นวัฒนธรรมวัดการพัฒนาค้นได้อย่างหนึ่ง มนุษย์เริ่ม แรกสื่อสารกันด้วยภาษากาย ตามเครื่องมือเครื่องมือที่หาได้จะเห็นว่าใช้ไม้ใช้หินลับขีดไว้ตามผนังถ้ำเป็นรูปสัตว์รูปคนวาดภาพของสัตว์ของคนที่กำลังทำงาน ทำการล่าสัตว์ ทำเกษตรกรรม ผู้เขียนเคยตั้งข้อสังเกตว่าการแบ่งยุคประวัติศาสตร์เป็นยุคหินบ้าง ยุคเหล็กบ้างนั้น เขาใช้อะไรเป็นเกณฑ์ในการตั้งชื่อยุคเหล่านี้แล้วมาได้ข้อสรุปว่าเขาแบ่งชื่อยุคตามการใช้อุปกรณ์ดำรงชีพ นั่น คือการใช้ชื่อยุคหินนั้น ก็เพราะใช้หินเป็นอุปกรณ์ทำเกษตรกรรม เช่น จอบ เสียม มีด พร้า พลั่ว ฆาตกรรม วิธีใช้ก็คือนำก้อนหินขนาดใดขนาดหนึ่งที่จะเป็นมีดได้แล้วไปลับ ไปฝนให้มีคมแล้วนำมา ตัดหญ้า ถางป่าสับเนื้อสัตว์แลบ ยุคต่อมาเป็นยุคเหล็ก ก็เพราะคนนำเหล็กมาดัดเป็นเครื่องมือเกษตรกรรม มีมีดสอย เสียม เป็นต้น ภาษาที่เช่นเดียวกัน มนุษย์พัฒนาจากวัสดุธรรมชาติมาเป็นดินสอคำ ต่อมาเป็นปากกา เป็นพิมพ์ดีด จนกระทั่ง ว่าเป็นคอมพิวเตอร์ในที่สุด

คำว่าภาษานั้น ประกอบด้วยภาษาพูดและอักษรชนิดชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ใช้สื่อความหมายกันในปัจจุบัน ยิ่งไปกว่านั้นยังรวมไปถึงภาษาดี ภาษาไม่ดี ภาษาพูด ภาษาเขียน ภาษาธรรม ภาษาคน แยกย่อยไปเป็นภาษาพระ ภาษาชาวบ้าน นอกจากภาษาที่เป็นภาษาแล้วยังบอกไปถึงกิริยาอาการที่หยาบ ที่อ่อนโยน ที่ป่าเถื่อนหรือพัฒนามีการศึกษาแล้วอีกด้วย ดังภาษิตโบราณว่า “กิริยาสื่อภาษา วาจาสื่อตระกูล” (หรือสำเนียงสื่อภาษา กิริยาสื่อสกุล) คำว่า

กิริยาสื่อภาษาในที่นี้หมายถึงว่าความเป็นประสีประสา การรู้กาลเทศะ การรู้กฎรู้เกณฑ์ของสังคม การมีมารยาททางสังคมนั่นเอง แต่ถ้าทำอะไรไม่เข้าท่า ไม่มีมารยาท ไม่รู้ที่ต่ำที่สูง ไม่มีสังคม คนมักจะด่ากันว่า ทำอย่างนี้ภาษาอะไร คำว่าวาจาคือคำพูดที่หยาบ พูดจาเข้าพระเข้านาง พูดจามีระดับชั้น ทางสังคม ก็จะแสดงถึงว่าเขาคนนั้น มีตระกูลดี คือได้รับการอบรมมาดี สอนมาดี เป็นมนุษย์ที่พัฒนาแล้ว “จงทำดีแต่อย่าเด่น จะเป็นภัย ไม่มีใครอยากเห็นเราเด่นเกิน เป็นคำที่ควรคิด เพื่อวางจิตและการวางตนเองให้เหมาะสมขณะทำงานร่วมกันคนใดที่มีจิตใจ อัจฉาจะมองหาความดีของคนอื่นได้ยาก เมื่อคนอื่นได้ดีแล้วตนเองรู้สึกเดือดร้อนเพราะใจไม่ ยินดีชื่นชมคนอื่น ดังนั้น การทำงานกับคนอื่นควรรู้จักประสาน ทำงานด้วยความปรารถนาดี เฉลี่ยหรือมอบความดีให้คนอื่นบ้าง ถ้าเรายึดหลักว่างานคือเครื่องพัฒนาจิตใจไปด้วยแล้ว เรา จะรู้จักการทำงานเพื่อลดตัวตน ซึ่งทำยากแต่มีค่าควรทำ ในสังคมปัจจุบันจะเห็นว่าคนทำดีบาง ที่เหนื่อยใจ เพราะถูกมองว่าทำงานเอาหน้า อยากเด่นอยาก ดี คนทำงานจึงต้องยึดหลักทำดี เพื่อดีทำเพื่อให้มีใช้เพื่อเอาแล้วจิตผู้คิดจะไม่ยอมเป็นสุขและเบาใจ เวลาทำงานจะเต็มที่ ดีที่สุด เมื่อเห็นว่าดีแล้วจึงปล่อยดี จะไม่ทำให้เราอวดดี ถือดี หลงดียึดความดี คิดว่างานนั้นเป็นของตัวเอง เรา เรายิ่งถ้าไม่มีแรงงานจะไม่สำเร็จอย่างนี้ คิดอย่างนี้ จิตใจเบ่งพองโต แทนที่จะเล็กลง เพียง แคได้ทำความดี เราได้ความอิ่มเอิบใจ สุขใจแล้วคติชีวิตในการทำงานที่ควรยึดถือปฏิบัติเพื่อ พัฒนาใจตน คือทำงานอย่ายึดในความดีของตน จงเชื่อในความดีแล้วลงมือทำ ความดีไม่มีใคร เห็น ใจเราเป็นสุขเพราะเราเห็นเอง เราเพิ่มคุณค่าให้ตนเอง ความดีนั้น ใครทำคนนั้นย่อมได้ อาหารเรากินเอง เราก็อิ่มเอง สิ่งใดที่คิดว่าดี ทำทันที วันนี้ดีพรุ่งนี้ย่อมดี ด้วยเหตุผลว่าปัจจุบัน เราทำดีไว้แล้ว ปลุกพืชพันธุ์ดี ปลุกความดีไว้ในจิตใจตนแล้ว ย่อมได้ผลดีแน่นอน ด้วยความ เชื่อมั่นและปัญญาที่คิดได้

ข้อวิจารณ์

ผู้วิจารณ์มีข้อวิจารณ์ 2 ประเด็น คือ จุดเด่น และ จุดด้อยในหนังสือ “พระพุทธศาสนา กับภูมิปัญญาไทย” ดังนี้

ก. จุดเด่น

1. ด้านรูปแบบของหนังสือเป็น แบบพกพาสะดวกกับการอ่าน สารบัญของหนังสือ มีความชัดเจนในแต่ละบท รูปแบบของตัวหนังสือ อ่านง่าย มีภาพประกอบอย่างสวยงาม ทำให้

ผ่าน คลายในการอ่านแบบสบายๆ ไม่เครียด ผู้เขียนได้ นำเอาชื่อเรื่องมานำเสนอเป็นบทแรก ความเบื้องต้นเกี่ยวกับพระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย เอกลักษณ์ของชาติ ซึ่งพบได้ในศิลปะไทยทุกสาขาทั้งจิตรกรรมประติมากรรมและสถาปัตยกรรม รวมทั้งวรรณศิลป์ในกวีนิพนธ์ทั้งหลายและความเป็นเจ้าบทเจ้ากลอนของคนไทยซึ่งเหลือต้นวรรณกรรมพื้นบ้าน ตลอดจนดนตรีประเภทต่างๆ ศิลปกรรมทั้งหลายและดนตรีเหล่านี้ส่วนมากเป็นของเกิดในพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นหัวใจ ของหนังสือเล่มนี้ การวางรูปแบบนี้ เสนอจากง่ายไปหายาก จะเห็นได้จาก นำเอาเรื่องความสุขจากการทำงานมาเขียนในบทแรกๆ แล้ว แทรกหลักธรรมในบทหลัง หนังสือเล่มนี้ ได้อธิบาย ประเด็นสำคัญของแต่ละเรื่องให้เห็นเป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย ผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ จึงกล่าวว่า หนังสือเล่มนี้มีรูปแบบ ที่มีความชัดเจนมากด้านเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ เนื้อหาหลัก และเนื้อหารอง

1. เนื้อหาหลัก ได้อธิบายประเด็น สำคัญที่ผู้อ่านจะต้องทำความเข้าใจ เพื่อให้ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้ เช่น ความหมายของศัพท์ ต่างๆ หลักการวิธีการ หลักธรรมที่สามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับการทำงาน การทำความเข้าใจหลัก พระไตรปิฎกเป็นชุมทรัพย์ทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติ และพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นทรัพย์สินทางปัญญาของชาวไทยทุกคนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใดๆ ทั้งนี้เพราะพระไตรปิฎก เป็นพระสัทธรรมเพื่อการดำรงอยู่อย่างเป็นมนุษย์ที่แท้ ความเป็นมนุษย์ที่บริบูรณ์ สมบูรณ์แบบเมื่อใครได้ศึกษาและปฏิบัติตามแล้วจะเกิดการพัฒนาดนให้มีความสงบระงับภายในได้ เกิดความสุขและเกิดความสุขเรื่องปัญญา เป็นคุณภาพชีวิตที่บรรลุถึงความดีสูงสุดทำให้เกิดสันติภาพและความมั่นคงในสังคมไทยที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น ในส่วนนี้ ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ผู้เขียนบรรยายได้ดีมาก ในประเด็นหลักๆ เช่น รูปแบบในการเขียนแบบภาษาเรียบง่ายแทรกหลักธรรมะ ภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาและการนิยามศัพท์ การยกพุทธภาษิตภาษา บาลีแบบสั้นๆ ได้แปลเป็นภาษาไทยและอธิบาย ได้อย่างชัดเจน การอธิบายหลักการทำงาน วิธีการการนำไปปรับใช้ การเปรียบเทียบ การเรียบเรียง จากเรื่องง่ายไปหาเรื่องยาก ได้แยกประเด็นต่างๆ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

2. เนื้อหารอง ในส่วนที่เป็นคำ อธิบายในแต่ละหัวข้อพร้อมการยกตัวอย่าง ประกอบ ผู้เขียนได้บรรยายให้เห็นรูปธรรมอย่าง ชัดเจน มีการยกตัวอย่างประกอบในแต่ละบทได้ เป็นอย่างดี ซึ่งผู้อ่านสามารถไปสืบค้นได้จากชื่อ คัมภีร์หรือพระสูตรพระไตรปิฎกเป็นชุมทรัพย์ทางภูมิปัญญาของมนุษยชาติที่อ้างอิงต่อไป ประโยชน์ของ หนังสือ ทำให้ผู้อ่านสามารถประยุกต์ใช้

ในการ ดำเนินชีวิตได้ ในการทำงานที่ได้ผลคนก็เป็นสุขการอยู่ร่วมกันในสังคม การมีความรัก เริ่มจาก ครอบครัวแล้วแผ่ขยายไปสู่ผู้อื่น การให้ การใช้ หลักใจ การแก้ปัญหาต่างๆ การหนี ออกจากทุกข์ การหาทางออกของตนเองตามหลักทางพระพุทธ ศาสนา ซึ่งผู้อ่านนำไปปฏิบัติให้ ประสบผลสำเร็จ ได้จริงในการดำเนินชีวิตในปัจจุบันได้

ข. จุดด้อย

ที่เห็นควรนำเสนอ ควรศึกษาในประเด็น การเปรียบเทียบคนทำงานในกลุ่มอื่นที่มี อาชีพ แตกต่างกัน การนำหลักการและวิธีการไปปรับใช้ ได้ผลแตกต่างกันอย่างไร การ เปรียบเทียบระหว่าง เด็กที่อยู่ในวัยทำงานกับผู้ใหญ่วัยทำงาน วิเคราะห์ จากสภาวะแวดล้อม และประสบการณ์การทำงาน การวิเคราะห์ผลของผู้เขียนการทำงานที่ให้ผล ตอบแทนในบั้น ปลายชีวิตเป็นอย่างไร การทำงาน ของผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและผู้พิการจะมีผล แตกต่างกัน อย่างไร และเพิ่มเติมรูปภาพประกอบ ในบางบท เพื่อให้ผู้อ่านที่เริ่มหัดอ่านหนังสือ พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทยได้เห็นภาพที่ประกอบเรื่อง มีความ เข้าใจประเด็นต่างๆ ได้ ชัดเจนยิ่งขึ้น

หนังสือเล่มนี้ เป็นหนังสือที่กล่าวถึงเรื่อง การทำงานอย่างมีความสุขตามหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งจะต้องมีคัมภีร์หรือพระสูตรในพระไตรปิฎกเป็นขุมทรัพย์ทางภูมิปัญญาของ มนุษยชาติ คือ มีความ รักหรือความพอใจในงานนั้น มีความขยันหมั่น เพียร การเอาใจใส่ดูแล และหมั่นไตร่ตรองพิจารณา ทบทวนอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังสอนให้มองเห็น คุณค่าของการ ทำงาน งานนั้นก็จะกลายเป็นเรื่อง สนุกและมีคุณภาพ เพื่อประโยชน์แก่สาธารณชน เป็นการ เผยแผ่คำสอนธรรม สร้างความเข้าใจที่ ถูกต้อง และให้หลักแนวทางในการใช้ชีวิตในสังคม ปัจจุบัน ซึ่งมีการตีพิมพ์หนังสือถึง 1 ครั้ง อันจะ เป็นการรับรองการันตีเป็นอย่างดีของเนื้อหา ประกอบกับผู้เขียนที่มีความรู้ครบถ้วน ทั้งปรีชา ติ ปฏิบัติ และปฏิเวธในทางพระพุทธศาสนา ผู้เขียน ใช้ประสบการณ์ที่เป็นอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญหลาย ด้าน เป็นนักวิชาการ นักบรรยาย ธรรมะ นักเขียนนักพูดและนักปฏิบัติธรรมที่ทำให้เรื่องที่ยากแก่การเข้าใจให้เป็นเรื่องง่าย เข้าใจ อย่างชัดเจนหายข้อสงสัยในทุกประเด็นทางภูมิปัญญาในพระพุทธศาสนาของมนุษยชาติได้

สรุป

ปัญหาว่าภาษาของไทยเรานี้ มีหลายสำเนียงจริงๆ ภาคเหนือก็สำเนียงหนึ่ง ภาษาอีสานก็สำเนียงหนึ่ง ภาษาใต้ก็สำเนียงหนึ่งคำๆ เดียวกันนี้ก็ยังพูดกันด้วยสำเนียงต่างกันไป เช่น คำว่า“พูด” ภาษาคนกลางว่าพูด ภาษาคนภาคเหนือว่า “อู้” ภาษาคนภาคอีสานว่า “เว้า” ภาษาภาคใต้ว่า“แหล่” ถามว่าทำไมจึงต่างๆ กันเช่นนี้ ก็เพราะสภาพแวดล้อมธรรมชาติมีดินฟ้าอากาศ เป็นต้นมีอิทธิพลอย่างสูงต่อการดำรงชีวิต มีผลไปยังการสื่อสารทางภาษากัน จะเห็นได้ว่า คนในทวีปแอฟริกาผิวดำซัน สีหมึก เพราะอยู่ในภูมิประเทศร้อนจัด คนในทวีปเอเชียตอนเหนือ เช่นรัสเซียผิวขาวจัด เพราะภูมิประเทศที่มีอากาศหนาว ไม่ต้องไปมองถึงไกลเอาในประเทศไทยของเราที่แหละ จะเห็นได้ว่าคนไทยภาคเหนือจริง เช่นคนจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ผิวจะขาว ภาคอีสานคนมักจะผิวสีน้ำตาล ส่วนคนภาคใต้ผิวมักจะคล้ำดำมากกว่าคนภาคอื่นๆ เพราะภูมิประเทศมีเพียงฤดูคือฤดูร้อนกับฤดูฝน ไม่มีฤดูหนาวที่จะให้คนผิวขาว ดังนั้น ด้วยเหตุตรงกันข้ามนี้ สำเนียงพูดของคนแต่ละภาคจึงต่างกันไป แต่ในส่วนที่ว่า จะนิยมเป็นสุภาชิต เป็นคำกลอนหรือไม่นั้น ก็สุดแท้แต่สมัย ถ้าเป็นสมัยกรุงศรีอยุธยาโบราณ รัชกาลแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์ก็ถือว่าเป็นยุคทองแห่งกวีก็ว่าได้ ทั้งนี้เพราะสมเด็จพระโหราธิบดี ผู้แต่งหนังสือจินตามณีฉบับแรกของไทย ว่าแล้วต้นไม้หล่นไม่ไกลต้น ศรีปราชญ์ โอรสพระโหราธิบดีก็เป็นนักกวีที่อมตะมาถึงยุคปัจจุบันแม้แต่ผ่านมาแล้วเกือบพันปี จะว่าแต่จะแต่งบทกลอนลงในคัมภีร์เลย แม้แต่ทักทายกับยามเฝ้าวังก็ยังพูดกันเป็นบทกลอน รายละเอียดซึ่งกล่าวต่อไป ดังนั้นในปัจจุบัน ก็จะได้ว่าเป็นคำคมบ้าง คำสุภาชิตบ้างบ้างก็แต่งบทกลอนด้วยสำเนียงในท้องถิ่นนั้นๆ เมื่อกล่าวโดยลักษณะภูมิปัญญาสามารถย่อลงได้เป็น 2 ลักษณะ คือ 1. ลักษณะนามธรรม ได้แก่ ทฤษฎี ปรัชญา แนวคิด หรือหลักการอันลึกซึ้งซึ่งซ่อนเร้นนัยแห่งความหมายอันแท้จริงเอาไว้ ซึ่งต้องมีการวิเคราะห์ห่อออกมาให้สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ และลักษณะความเชื่อบุคคลในยุคสมัยนั้นๆ จึงจะสามารถเข้าใจได้ ภูมิปัญญาไทยในลักษณะความเชื่อจะปรากฏออกมาในรูปของนิทาน คำบอกเล่า บทเพลง ภาษา วรรณคดี เป็นต้น เช่น สุภาชิต คำพังเพย เกล็ดลางและคำสั่งสอนของบรรพบุรุษเกี่ยวกับข้อห้ามและข้อปฏิบัติ ฯลฯ 2. ลักษณะรูปธรรม ได้แก่ สิ่งที่เป็นผลผลิตที่ปรากฏออกมาให้เห็นได้ เช่นอาคารสถานที่ จิตรกรรม ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และแม้แต่ดนตรี อาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้นสิ่งเหล่านี้เมื่อแสดง หรือปรากฏออกมามีเป็นที่ยึดกันโดยทั่วไปว่าเป็นเอกลักษณ์ของมนุษย์กลุ่มไหน เผ่าไหน หรือชนชาติไหน ชาติไทยเป็นชาติเก่าแก่มาแต่โบราณกาล ชนชาติไทยได้แสดง

ภูมิปัญญาให้เป็นที่ปรากฏมาช้านานมีหลักฐานบันทึกไว้ในรูปของสารนิเทศประเภทต่างๆ ตลอดจนแสดงตัวออกมาเป็นรูปธรรม เช่นอาคารสถานที่ตั้งที่กล่าวมาแล้ว

เอกสารอ้างอิง

ดร.ยุทธนา พูนเกิดมะเรียง. (2561). พระพุทธศาสนากับภูมิปัญญาไทย. (พิมพ์ครั้งที่1)